

Uloga čina vjere u Augustinovu obraćenju

IVAN BODROŽIĆ*

UDK: 234.2:276
Augustin, A.
Izvorni znanstveni rad
Primljeno:
2. travnja 2013.
Prihvaćeno:
8. travnja 2013.

* Izv. prof. dr. sc. Ivan
Bodrožić, Katolički
bogoslovni fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Vlaška 38, 10000 Zagreb,
Hrvatska, ivan.bodrozic@
gmail.com

Sažetak: Autor u ovom radu, polazeći od iskustva opisanoga u Ispovijestima, propituje značenje čina vjere u životu svetoga Augustina (354.-430.), hiponskoga biskupa i velikoga crkvenog oca. Iščitavajući prvo poglavlje Ispovijesti, iz perspektive Augustinova traženja jasnoće po pitanju vjere, ukazuje kako je Augustinu bilo neobično stalo razumjeti određeni poredak i prioritet inicijative u odnosu s Bogom. U tom smislu ukazuje na Augustinov napor da otkrije je li u činu vjere, od trenutka kad čovjek traži Boga, inicijativa ljudska, ili je pak Božja, iz čega bi se onda zaključilo da je prije svega Bog tražitelj čovjeka. Augustin se trudio razumjeti tko čini prvi korak, pri čemu je došao do zaključka kako je prvi korak u hodu vjere učinio Bog pristupivši čovjeku i očitujući se u povijesti spasenja. Bog je po službenicima svoje riječi, a napose po svojem Sinu (Praedicator) stupio u ljudsku povijest, te propovijedanjem Evandjelja prethodi svaku ljudsku inicijativu. Potpuno svjestan toga, Augustin ispovijeda da Boga prvenstveno traži vjerom, što znači da je prije toga primio dar vjere od Boga. Time potvrđuje primat Božje objave čovjeku, u protivnom ga ne bi mogao ispravno i uspješno tražiti. Na taj način predočava kako pitanje traženja Boga nije pitanje samo ljudskih snaga, nego prije svega Božjega zahvata kojim izlazi iz svojega začaranog kruga. Ukazujući na bitne elemente dinamike Božje objave čovjeku, autor pokazuje također da Augustinova vjera ima svetopisamsko i eklezijalno obilježje utoliko ukoliko Hiponac primjećuje da je Sveto pismo nezamjenjivo svjedočanstvo o Božjemu djelovanju koje je povjerenom Crkvi kao čuvarici njegove neokrnjenosti i autentičnosti.

No, osim što Božja inicijativa vrijedi kao opće pravilo na razini povijesti spasenja, autor pokazuje da Augustin ispovijeda primat Božje inicijative i na razini osobnoga iskustva. I

u Augustinovu konkretnom slučaju Bog je prvi djelovao kako bi obratio Augustina. U tom smislu autor skreće pozornost na to kako Augustin u Ispovijestima ne opisuje da se obratio, nego da je bio obraćen, to jest da ga je Bog obratio. Bog je njemu prvi pristupio, očistio njegovo srce, spasio ga od samovolje vlastite grješne volje, a privukao ga k svojoj, božanskoj.

Posebno značajna cjelina ovoga rada jest ona posvećena Augustinovu poimanju početka vjere (initium fidei), pri čemu autor ukazuje na činjenicu da je Augustin glede toga problema učinio zaokret. U početku je tvrdio da je početak vjere ljudska zasluga, nakon čega Bog daje druge darove, da bi, međutim, od djela Ad Simplicianum, prvoga nakon što je postao biskupom, ustvrdio da i početak vjere dolazi od Boga, čime je priznao potpuni Božji primat, kao što je potom opisao i u Ispovijestima. Iz perspektive ove spoznaje autor propituje i preispituje mogući Augustinov stav o vjeri od obraćenja do Ad Simplicianum, pokazujući kako je Augustin u početku vjeru doživljavao kao jednu vrstu intelektualnoga pomagala, da bi tek kasnije sazreo za cjelovitu spoznaju vjere na način kako je opisao u Ispovijestima, ukazujući na nezamjenjivu Božju inicijativu koja u svakomu segmentu prethodi čovjekovoj suradnji.

Ključne riječi: *sveti Augustin, Ispovijesti, vjera, čin vjere, početak vjere (initium fidei), objava, obraćenje.*

Uvod

Zahvaljujući knjizi *Ispovijesti* općepoznata su lutanja i traženja svetoga Augustina koja su ga dovela do vjere u Boga u okrilju Katoličke crkve. Obraćenje i jasnija spoznaja Boga po vjeri preusmjerile su potom tijekom njegova života. Prihvaćajući vjeru Augustin je bio obilježen neizbrisivim pečatom, a priznao je kako je pronašao mir svojem nemirnom srcu, koje se napokon smirilo u Gospodinu. Ali i nakon što je po obraćenju i vjeri pronašao mir u Gospodinu, ipak nije prestao tražiti. I dalje je vrlo intenzivno i ponizno tražio spoznaju punine kršćanske istine i otajstva Božjega, svjestan ljudske ograničenosti i nedostatnosti. Traženje mu je davalo dužni dinamizam duha, uslijed čega će biti uočljiv njegov rast i napredak u vjeri, te će i nakon obraćenja na kršćanstvo doživjeti i drugih prekretnica. Ovdje ćemo propitati jednu od tih prekretnica koja se tiče doživljaja vjere, te spoznaje njezina opsega. A kako je vjera već sama po sebi složena stvarnost, teško bi bilo u jednom radu prikazati sve što je vjera podrazumijevala i značila u Augustinovu životu, pa će stoga biti uzet u obzir samo osobni čin vjere. Temeljna je nakana propitati kojim je osobnim intenzitetom i osjećajima Svetac iz Hipona doživio čin vjere, te što mu je vjera uopće predstavljala.

1. Što je prije u odnosu s Bogom?

Već na prvoj stranici njegova slavnog djela *Ispovijesti*¹ pronalazimo upite i nedoumice koji se tiču vjere, premda je od obraćenja do trenutka kad piše *Ispovijesti*, bilo prošlo već dobrih deset godina, a Augustin je u međuvremenu čak postao i biskupom. Augustin tako razglaba o tomu što ima prioritet u ljudskom odnosu prema Bogu, to jest moli samoga Boga da mu obznani jer se sam ne osjeća kompetentnim razriješiti svoje nedoumice. Njegova dilema glasi: Treba li Boga prije zazivati ili ga hvaliti, treba li ga prije poznavati pa zazivati: »Daj mi, Gospodine, da znam i razumijem treba li te prije zazivati ili hvaliti, poznavati ili zazivati. Ali tko će te zazivati, a da ne zna za te? Mogao bi nešto drugo mjesto tebe zazivati u neznanju. Ili možda te zazivamo da te upoznamo?«²

Pitanje nije besmisleno, a slabomu se čovjeku pričinjava kao neki začarani krug iz kojega nema izlaska. Augustin želi odrediti prioritetne stavove u svojem odnosu prema Bogu, a oni osciliraju između intelektualnoga poznavanja i životnoga prihvaćanja. Tako uočava da ne može zazivati nekog kojega ne pozna, jer bi ga u zabludi mogao držati nekim drugim, ali isto tako ne može ga upoznati ako ga ne zaziva i ne vapi prema njemu, jer spoznaja živoga Boga dolazi ponajprije od samoga Boga i nije tek kruna procesa ljudskoga traženja. Korištenjem priloga *prius* (dva puta) i *potius* pokazuje da mu je stalo do toga da odgonetne, to jest istakne svojevrsni prioritet, jer ga je očito zanimalo na koji način izreći što je u ovom postupku važnije. Premda iz ove rečenice nije očito, ali ova dilema uključuje upravo pitanje vjere, te Augustin ovim upitom traži pravo mjesto vjere u svojem životu, što će biti razvidno iz onoga što slijedi.

U toj situaciji, kako bi odgovorio na ova pitanja što ide prije, trudi se pojasniti problem svetopisamskim tekstovima, a ne tumačenjem iz perspektive ljudskoga iskustva. Takav je postupak znakovit s obzirom da je Augustin imao konkretno iskustvo obraćenja te se mogao eventualno pouzdati u kronologiju tih događanja i njihovo tumačenje. Prvi tekst koji mu se nameće redak je iz Poslanice Rimljanima: *Ali kako da prizovu onoga u koga ne povjerovaše? A kako da povjeruju bez propovjednika?* (Rim 10,14)³ Drugi tekst dio je retka 27. iz Psalma 22: *Hvalit će Gospodina oni koji tra-*

¹ Za hrvatski tekst služio sam se izdanjem: A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, preveo Stjepan Hosu, Zagreb, 1973. Redovito donosim i izvorni latinski tekst koji je bio temelj propitivanja, a uzet je iz dvojezičnoga latinsko-talijanskog izdanja: SANT'AGOSTINO, *Le Confessioni*, traduzione e note Carlo Carena, Roma, 1965.

² A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, 1,1,1: Da mihi, Domine, scire et intellegere, utrum sit prius invocare te an laudare te et scire te prius sit an invocare te. Sed quis te invocat nesciens te? Aliud enim pro alio potest invocare nesciens. An potius invocaris, ut sciaris?

³ U biti Augustin prilagođuje sebi Pavlov tekst jer cijeli redak glasi: *Ali kako da prizovu onoga u koga ne povjerovaše? A kako da povjeruju u onoga za koga nisu čuli? Kako pak da čuju bez propovjednika?*

že njega. Navodeći ovaj psalmistički redak, Augustin započinje davati odgovor na postavljene dileme uvedenim novim pojmovima kojima razbija »začarani krug« postavljen u prvoj dilemi. Novi termini, koje uvodi, jesu: »vjerovati« i »tražiti«. Boga se može prizivati ako se u njega vjeruje, a vjerovati se može ako o njemu netko propovijeda, a čuti propovijedanje može onaj tko ga traži, nakon čega onda treba ga hvaliti. Kao da se u ovom lancu pojam traženje čini najvažnijim, te njime Augustin kao da razbija začarani krug svojih nedoumica, jer je napokon iznjedrio pojam koji je ključan u kronologiji nastanka vjere. Oni koji traže Boga, pronalaze ga, a oni koji ga pronalaze, hvale ga.⁴ O traženju, dakle, ovisi i vjera, jer tko traži Boga, otvorit će uho propovjednicima i povjerovati.

No dvoumica je ipak tek samo djelomično razriješena, a »začarani krug« privremeno razbijen, jer je već u idućem koraku ponovno zatvoren na isti način, kao što je i počeo razglabanje: *Daj da te tražim, Gospodine, zazivajući te i zazivam vjerujući ti*. Jer tražiti Boga zazivajući ga, opet pretpostavlja da ga pozna barem u osnovnim konturama koje su istinski Božje, tako da je ipak siguran da je uspostavio odnos s pravim Bogom, a ne nekim njegovim surogatom ili derivatom, kakvima se klanjao u svojem filozofsko-religioznom lutanju. Da bi dobro tražio i da bi traženje dalo rezultata, mora znati što i koga traži. Zato će konačni odgovor na nedoumice uslijediti tek nakon ovih tvrdnji, u trenutku kad uvodi nov i konačan element, a to je propovijedanje Boga među ljudima: *Propovijedan si nam*.⁵ Pokazat će se da je propovijedanje o Bogu u povijesti nezaobilazno, jer da se o Bogu ne propovijeda među ljudima, ne bi ni Augustin mogao tražiti, zazivati i vjerovati u njega. Iz toga je očito da pitanje vjere, u kojoj se pronašao, nije pitanje samo njegova intelektualnog traženja, jer bi ostao ljudski začarani krug, nego najprije povijesno-spasenjskoga Božjeg djelovanja u kojem se Bog objavio čovjeku preduhitivši njegovo traženje. Osim toga, Bog i potiče čovjeka na traženje izvodeći ga iz začaranoga kruga. Ovo je, dakle, drugi ključni pojam, druga spona u sustavu vjere: Bog se očitovao u povijesti i možemo ga upoznati jer se o njemu propovijeda.

Augustin je to potvrdio i zaključnom rečenicom ovoga prvog paragrafa: *Zaziva te vjera moja, Gospodine, koju si mi dao, koju si mi udahnuo čovještvom svojega Sina, po služenju svojega Propovjednika*.⁶ Boga dakle možemo zazivati jer nam je dao vjeru kojom smo ga upoznali, a dao nam ju je po Kristu Gospodinu.

⁴ A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, 1,1,1: Quaerentes enim inveniunt eum et inveniunt laudabunt eum.

⁵ A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, 1,1,1: Quaeram te, Domine, invocans te et invocem te credens in te: praedicatus enim es nobis.

⁶ A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, 1,1,1: Invocat te, Domine, fides mea, quam dedisti mihi, quam inspirasti mihi per humanitatem Filii tui, per ministerium praedicatoris tui.

2. Prva sinteza

Sada bi bilo korisno napraviti početnu sintezu do sada rečenoga, kako bi se kasnije moglo proslijediti s više jasnoće.

I. Augustin, dakle, postavlja prva dva para upita. Što je prije: zazivati ili hvaliti Boga, to jest znati ili zazivati. Iz spomenutih binoma možemo izvući tri elementa: znati – zazivati – hvaliti.

Da se radi o spoznaji nežive stvarnosti, onda bi njegova dilema bila lakša, ali jer se radi o živomu Bogu, kojega čovjek ne upoznaje ako ga ne zamoli da mu se očituje, proces se komplicira. Ako ga zaziva, onda već zna s kim uspostavlja odnos, pa bi tomu trebala prethoditi zahvala za unaprijed danu spoznaju. Da bi ga mogao upoznati, mora znati o komu je riječi, a da bi mogao znati o komu je riječ, mora ga zamoliti da mu se predstavi, to jest objavi. Nakon toga može ga hvaliti jer zna koga hvali, ali jer ga nije mogao upoznati bez njega, onda mu prvenstveno mora biti zahvalan za dar spoznaje. Zato je u biti to zatvoreni krug, gledano iz ljudske perspektive, i takav bi ostao da Bog nije preuzeo inicijativu objavljujući se.

II. Kako bi izišao iz toga kruga, Augustin uvodi, dakle, novi pojam, a to je pojam traženja, jer očito ne zna čemu bi dao prednost, poznavanju, ili zazivanju, ili hvaljenju koje pretpostavlja određeni stupanj spoznaje ili, bolje rečeno, vjere u Boga. Ne može ga ni znati, ni zazivati, ni hvaliti ako ne posjeduje vjeru u njegovu nevidljivu narav. Znati ga, zazivati i hvaliti ga može samo onaj tko vjeruje, a vjerovati može onaj tko ga traži.

No uvodeći novi pojam, postavio je novi krug koji glasi: tražiti – zazivati – vjerovati. Boga tražim zazivajući ga, to jest pretpostavljajući živi odnos koji i pretpostavlja vjeru i učvršćuje ju. Zato nije čudo što je rekao: »*Zaziva te vjera moja*«, što možemo prereći sukladno postavljenim elementima: Traži te vjera moja, jer zazivanju prethodi traženje. Time smo opet došli u začarani krug triju elemenata: Tražiti vjerom – zazivati – vjerovati, pri čemu je na prvomu mjestu traženje vjerom kojom zazivam da bih još čvršće vjerovao.

Međutim, vjera nije njegova prirodna upućenost prema traženju Boga, nego je dar Božji (*koju si mi dao*), pa zato njegova dilema stoji malo drukčije, jer je proširena za novi element: dar vjere – traženje (vjerom) – zazivanje – vjerovanje. Vjera kao dar čovjeku dana je u konkretnom povijesnom trenutku, te isto tako na vrlo konkretan način dolazi do svakog onog koji vjeruje. Augustinu tako pozivanje na povijest spasenja (*praedicatus es nobis; ministerium praedicatoris*) i Pismo (tekstovi iz Poslanice Rimljanima i psalama) započinje davati odgovor na dvojbe kojima se mučio, pri čemu je tražio očito razumijevanje svojega mjesta,

to jest svoje intelektualne spoznaje i slobodne volje u cijelomu procesu, odnosno mjesta i uloge Boga u svim iznesenim dvojicama. Točnije, ako se i pitao treba li ga prije poznavati ili zazivati, na neki je način pretpostavljeno pitanje čija inicijativa djelovanja dolazi prije, ljudska ili Božja. Ili pak treba li ga prije tražiti, zazivati ili vjerovati?

Spoznajući vjeru kao Božji dar Augustin je konačno izišao iz svojega začaranog kruga. Ali ako je Hiponac uvjeren da Boga zaziva najprije vjerom koju je primio, onda zazivanju Boga prethodi vjera koju prima, a ne subjektivni čin vjere koji bi došao kao odgovor na intelektualno traženje. Točnije rečeno, njegovu činu vjere, ako je vjerovati da ozbiljno misli ono što je rekao, prethodi otajstvo objave Božje posredstvom ili služenjem Isusa Krista (*praedicator Dei*) koji mu je nadahnuo vjeru utjelovljenjem i dolaskom među ljude. Tako Augustin u prvomu redu apostrofirao Isusa Krista i njegovu navjestiteljsku službu ljudima, jer je on istinski Božji navjestitelj i propovjednik koji objavljuje i propovijeda Božje istine na cjelovit i jedinstven način, obdarujući ih uzvišenim darom vjere.⁷ Prema Augustinovu svjedočanstvu, ako bi sve ovisilo o čovjeku i polazilo od čovjeka, onda bi doista čovjek ostao u začaranom krugu, te bi se mučio tražeći izlaza, a ne bi ga našao, kao što ga je našao u Kristovoj riječi, kao izravni susret sebe s Bogom. Tako je njegovu, navodno intelektualnu dubiozu, ipak razriješio sam Bog koji je svojim ulaskom u povijest razbio začarani krug ljudskih upita, pokazujući da je početak vjere u Bogu.

Bez daljnega primat je vjere u Bogu koji prvi traži čovjeka pristupajući mu i dajući mu vjeru. Prema tomu, Augustin shvaća da pitanje vjere u Boga nije samo pitanje ljudskoga začaranog kruga, niti jednosmjerna cesta koja vodi od čovjeka do Boga, nego je dvosmjerna cesta i susret upravo na onoj strani ceste koja vodi od Boga do

⁷ No nakon Krista ostala je zajednica onih koji su ne samo čuvali uspomenu na Učitelja, nego su i svjedočili svijetu o onomu što je on propovijedao, nastavljajući njegovo djelo. Valja međutim istaknuti kako, prema Augustinu, crkveni službenici ipak nisu samostalni, niti djeluju mimo Krista ili bez Krista, nego on djeluje preko njih. To razaznajemo iz tekstova u kojima hiponski Biskup, tumačeći snagu sakramenta krštenja, svjedoči da je Krist taj koji daje vjeru: C. litt. Pet. 1,5,6: Nos ergo quaerimus, quia dixit iste: *Qui fidem a perfido sumpserit, non fidem percipit, sed reatum; statimque connexuit, dicens: Omnis enim res origine et radice consistit, et si caput non habet aliquid, nihil est: quaerimus itaque nos, cum ille baptizator perfidus latet, si tunc ille quem baptizat, fidem percipit, non reatum: si tunc ei non est baptizator eius origo et radix et caput, quis est a quo accipit fidem? ubi est origo de qua oritur? ubi radix unde germinat? ubi caput unde incipit? An forte cum baptizantem perfidum ille qui baptizatur ignorat, tunc Christus dat fidem, tunc Christus est origo et radix et caput? O humana temeritas et superbia! cur non sinis potius ut semper Christus det fidem, christianum dando facturum? Cur non sinis ut semper sit Christus origo christiani, in Christo radicem christianus infigat, Christus christiani sit caput? Neque enim etiam cum per sanctum et fidelem dispensatorem gratia spiritalis credentibus impertitur, dispensator ipse iustificat, ac non ille unus de quo dictum est, quod *iustificat impium?**

čovjeka, jer je to susret koji se događa zahvaljujući prvenstveno Bogu. Naime, čim se pita o tomu treba li Boga prije zazivati, ili hvaliti, ili spoznati pa zazivati, ipak prihvaća da se radi o dijaloškom odnosu jer Bog, kojemu se obraća, živi je Bog. Tako je Augustin predstavio pitanje vjere ne kao općeljudski intelektualni problem, nego kao konkretni, povijesno-spasenjski problem. Obdaren spoznajom Boga koji mu je, ušavši u ljudsku povijest, došao ususret, hiponskomu Biskupu otkrit će da primat u njegovim traženjima ima dar Božji koji se zove vjera.

Taj radikalni Božji primat izrazit će i u prvomu poglavlju devete knjige *Ispovijesti*, kad, preuzimajući životne odluke neposredno nakon obraćenja, u kratkim crtama rezimira što se dogodilo. Upitat će se tko je bio i kakav je bio, a isto tako kakva sve zla nije počinio djelima, riječima, voljom. No dobri Bog desnicom svojom istražio je dubine njegove smrti i iz dna srca očistio ponor pokvarenosti. A to je značilo da prestane htjeti što je htio i počne htjeti što nije znao htjeti do tada.⁸ Osim toga jasno se upitao o mjestu i ulozi svoje slobodne volje tijekom tolikih godina: »*Ali gdje je bila moja slobodna volja kroz toliki niz godina? Iz kojega li je dubokog i tajnovitog skrovišta u jednom času iskrsla, da prignem šiju pod tvoj blagi jaram i podmetnem ramena pod lako breme tvoje, Kriste Isuse, pomoći moja i Otkupitelju moj (Ps 19,15)? Kako mi je najednom postalo slatko biti lišen slatkoća ludosti mojih. Prije sam se bojao izgubiti ih, a sad mi je bilo veselje napustiti ih.*«⁹

Iz spomenutoga je razvidno kako Augustin priznaje da je Bog počistio njegovo srce, da ga je spasio od samovolje vlastite volje, čije se samovolje trebao odreći (*totum nolle, quod volebam*), a okrenuo ga svojoj volji (*velle quod volebas*). Proglašavajući svoje htijenje ništetnim, naglasio je Božje htijenje kojemu se okrenuo, što opet ne znači da je Bog dokinuo i obratio njegovu volju, uslijed čega je on svojom voljom trebao pristati uz Božju volju.

3. Druga sinteza

Iz svega rečenoga vidi se da su u događaj i kronologiju Augustinova čina vjere uključeni različiti elementi. Ponajprije temeljni preduvjet da bi se govorilo o vjeri jest Bog koji se objavljuje u povijesti, čime Augustin potvrđuje vjeru, kao povijesno-spasenjsku kategoriju, u Božji dar. Tek nakon toga očekuje se od čovjeka da se,

⁸ A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, 9,1,1. Quis ego et qualis ego? Quid non mali aut facta mea aut, si non facta, dicta mea aut, si non dicta, voluntas mea fuit? Tu autem, Domine, bonus et misericors et dextera tua respiciens profunditatem mortis meae et a fundo cordis mei exhauriens abyssum corruptionis. Et hoc erat totum nolle, quod volebam, et velle, quod volebas.

⁹ A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, 9,1,1: Sed ubi erat tam annoso tempore et de quo imo altoque secreto evocatum est in momento liberum arbitrium meum, quod subderem cervicem leni iugo tuo et umeros levi sarcinae tuae, *Christe Jesu, adiutor meus et redemptor meus?*

nakon što je čuo navještaj Božje riječi, odredi prema objavi i daru vjere prihvaćanjem ili neprihvatanjem. U trenutku kad je prihvatio ono što je Bog objavio, *ipso facto* primio je spoznaju o Bogu te je čin vjere postao i činom spoznaje. Nakon toga, jer ima o Bogu darovanu spoznaju, može ga bez straha zazivati, budući da mu ne nedostaju informacije o Bogu i o njegovim atributima. Svjestan svega što je Bog učinio, te da je sve besplatna Božja inicijativa koju ne bi mogla nadomjestiti ljudska autonomna intelektualna spoznaja, Augustin završava ističući kako zbog svega toga Boga treba i hvaliti.

No da bi slika Augustinova tumačenja pojma i sadržaja vjere mogla biti kompletna, valja ukazati na još dva bitna elementa već implicitno prisutna u njegovu promišljanju. Premda ih nije izričito spomenuo na ovom mjestu, ipak su toliko bitni da se bez njih ne može govoriti u procesu vjere. Oba su vezana uz otajstvo propovijedanja Boga među ljudima, jer je Isus jednom propovijedao, ali je ostao trajno propovijedan (*praedicatus es*). Ova dva neophodna elementa vjere jesu Sveto pismo i Crkva, jer da bi Bog mogao biti propovijedan na autentičan način, potaknuo je ljude svojim Duhom da zapišu svjedočanstva o svemu što se dogodilo te ih je povjerio svojoj Crkvi.

U Svetomu pismu sadržano je Božje propovijedanje, to jest Pismo je trajni zapis o Božjemu djelovanju koji se daje slabim ljudima kako bi pronašli istinu: »Zato, budući da smo slabi da čistim umom pronađemo istinu i kako nam je radi toga potreban ugled Svetoga pisma, počeo sam vjerovati da ti nikako ne bi bio dao tako odlučan ugled onomu Pismu već u svim zemljama da nisi htio da se po njemu tebi vjeruje i da po njemu tebe traže.«¹⁰ Tako je Augustin, koji je u mladosti odbacio Pismo zbog nedotjerana stila i jezika,¹¹ sada došao svijesti o njegovoj važnosti za vjeru. Od tada mu Pismo postaje hrana kojom se neprestano hrani i autoritet na koji se poziva u svojim intelektualnim traženjima i promišljanjima. Iza njegove jednostavnosti otkrit će neslućenu dubinu te će doslovno živjeti od svake njegove riječi.

Druga bitna spona jest Crkva, katolička, živa zajednica Božjega naroda, koja vjerdostojno čuva Božju riječ te je prenosi naviještajući djela koja je Bog učinio svojem narodu. Svjestan da mu pojedine knjige Svetoga pisma prenosi i jamči autoritet Katoličke crkve (*catholica auctoritas*),¹² ulogu Crkve u procesu vjere isto prihvaća bitnom i nezaobilaznom, iz čega proizlazi da vjera nosi i eklezijalni pečat. Da Crkva

¹⁰ A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, 6,5,8.

¹¹ Usp. A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, 3,5,9. Također usp. P. BROWN, *Agostino d'Ipbona*, Torino, ²2005., str. 28.-29. Mladog kartaškoga studenta, nakon čitanja Ciceronova Hortensiusa, goni želja za spoznajom Mudrosti, te poseže za Biblijom, uvjeren kako će je tamo pronaći, ali je, razočaran, brzo ostavlja.

¹² Usp. A. AUGUSTIN, *Contra epistolam Manichaei quam vocant Fundamenti liber unus*, 5,6.

ne čuva autentično i ne naviješta ispravno Božju riječ i djela, ne bi bilo autoriteta u koji bi se ljudski um mogao pouzdati, te tako stupiti u kontakt s Bogom u povijesti. U tom slučaju ne bi bila obznanjena ni vjera niti bi bilo naviješteno spasenje Božje ljudima, pa bi onda bio onemogućen i susret s Bogom živim i pravim.

4. Augustinovo subjektivno iskustvo vjere

Gore rečenim na neki se način popunio dobar dio mozaika Augustinova iskustva vjere, kako nam je opisan u *Ispovijestima*. No, sve do sada izneseno ticalo bi se više općeg i načelnog tumačenja nastanka vjere u životu bilo kojeg čovjeka, što bi onda sačinjavalo one objektivne raspoznatljive elemente vjere. Međutim Augustinov put do vjere na osobnoj razini i konkretnosti bio je još dinamičniji. Upravo na toj razini bio je ne samo dinamičan, nego u nekim trenucima i dramatičan, kako je posvjedočio sam Hiponac. Štoviše, čini se da je to bila prava borba između Boga i njega, opisana tako detaljno i živopisno, čijih bi se najosnovnijih detalja i najvažnijih naglasaka valjalo prisjetiti. Iz toga valja propitati i istražiti kako je on osobno doživio događaj obraćenja u onomu neposrednom susretu s Bogom u duši. Dajući odgovor na pitanje kako je u tom susretu doživio sebe, a kako Boga, otkrivamo nove elemente vjere koji dopunjavaju već rečeno.

Svi tekstovi iz *Ispovijesti*, koji je polazišni tekst, u kojemu je Augustin opisao svoje obraćenje, rječito svjedoče o Božjemu milosrdnom djelovanju u njegovu korist. Hiponski Biskup ističe kako se Bog oko njega trudio, dok je on sam lutaao daleko od sebe i od Boga. Štoviše, Bog se morao i boriti s njim da bi ga obdario obraćenjem. Tako je u konačnici opisao svoje obraćenje kao pobjedu Božje milosti nad vlastitom, ljudskom tvrdokornošću koja se dugo opirala. Tomu u prilog govori i ton *Ispovijesti*, te hvale koje neprekidno Bogu pjeva, molitve koje mu upućuje i neposredan odnos koji s Bogom ostvaruje.

Nema stranice na kojoj Augustin sebi ne predbacuje nespremnost da se s Bogom susretne, te uzdiže i veliča Božju dobrotu. U tom duhu govori o Božjoj ruci koja silazi do ponora njegova srca, ne govoreći ništa o vlastitoj ruci tražiteljici.¹³ Ne hvali se da je njegova ruka bila tako intenzivno i visoko protegnuta k Bogu niti da ga je pokušavala uhvatiti. Nije se on, ostajući u kontekstu iste slike, protezao k Bogu, nego se Bog spuštao k njemu. I to ne samo da je Bog došao »službeno« u ljudsku povijest na objektivan način, nego je ušao u njegovo biće, sišao u njegovo srce, dotaknuo i pokrenuo njegovu volju i tada se dogodilo obraćenje.

Rečeno na drugačiji način, Bog je pobijedio njegovu volju! Bog ga je obratio, a ne on sama sebe. Zato će u *Ispovijestima* i citirati Ps 79 (80), 8: *Deus virtutum, convertite*

¹³ Usp. A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, 9,1,1.

nos et osetende faciem tuam et salvi erimus (Bože nad moćima, obrati nas i pokaži lice svoje i bit ćemo spašeni).¹⁴ Zato je znakovit onaj redak iz prvoga poglavlja u kojemu govori o vjeri koju mu je Bog dao, što ima vrlo slojevito značenje. Prihvaćajući, dakle, da mu je Bog dao vjeru, ispovijeda i istinu da mu je dano da povjeruje. Sve se to uklapa u cjelokupni kontekst, te nas navodi na siguran zaključak kako u procesu vjere, pa i one subjektivne, Bog ima prvu, glavnu i presudnu riječ. Vjera je dar samoga Boga, ne samo u općem smislu, nego i konkretnom, osobnom. Nije upitno da je vjera darovana na razini opće povijesti Božjom objavom, koja kulminira u osobi Isusa Krista. Nedvojbeno je da Bog objavljuje objektivne sadržaje i omogućuje pojedincu da se s njima susretne. Ali da Bog svojom milošću nije ustrajavao s njim, u njegovu konkretnom slučaju, on je uvjeren da se nikada ne bi bio obratio.

U prilog tomu govori i poznati tekst iz *Ispovijesti* u kojemu priznaje da je Boga kasno uzljubio, te ustrajava na činjenici da je Bog bio s njim, a on nije bio s Bogom, jer su ga držale daleko od Boga stvari ovoga svijeta. Bog ga je zvao, vikao i razbio njegovu gluhoću, zabljesnuo je, sijevnuo i rastjerao sljepoću, prosuo miomiris koji ga je privukao i za kojim uzdiše, okusio je Boga pa gladuje i žeda za njim, bio je dotaknut i gori za Božjim mirom.¹⁵ Bog je, dakle, kroz njegova osjetila, ulazio u njegov život, a ona su pred njim bila zatvorena, te ih je teškom mukom otvorio. A kad ih je otvorio, opet je on bio taj koji ga je slašću svojega božanskog života privlačio.

5. *Initium fidei* – problem početka vjere prije Ispovijesti

No tko bi pomislio da smo ovim došli do konačnoga cilja i svijesti kako se, prema Augustinu, u čovjeku rađa čin vjere, prilično bi se prevario. Jer ovo prikriveno inzistiranje na tomu tko ima prednost u odnosu vjere između Boga i čovjeka, u stvari je problematika koja je Augustina mučila nekoliko godina prije nego će napisati *Ispovijesti*, što znači da u njima čitamo odraz njegovih traženja i odgovora do kojih je došao prije nastanka ovoga kapitalnog djela, a ne samo odraz njegovih promišljanja u trenutku obraćenja, desetak godina ranije. Iz ovoga istraživanja bit će razvidno

¹⁴ Usp. A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, 4,10,15. Augustin se, naime, sjeća onih koji lutaju od Boga, pa se onda obraća k Bogu molitvom iz Psalma, svjestan da je ona odgovor na sva ljudska lutanja. Kasnije će Hiponac, u polemici s pelagijancima, da im pokaže da Bog obraća čovjeka i privodi ga k sebi, koristiti često redak iz Tužaljki 5,21: *Vrati nas k sebi, Gospodine, obratit ćemo se*, koji latinski glasi: *Converte nos, Domine, ad te et convertemur* (Obrati nas k sebi, Gospodine, i bit ćemo obraćeni).

¹⁵ A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, 10,27,38: *Sero te amavi, pulchritudo tam antiqua et tam nova, sero te amavi! Et ecce intus eras et ego foris et ibi te quaerebam et in ista formosa, quae fecisti, deformis irrueram. Mecum eras, et tecum non eram. Ea me tenebant longe a te, quae si in te non essent, non essent. Vocasti et clamasti et rupisti surdidatem meam, coruscasti, splenduidisti et fugasti caecitatem meam; fragrasti, et duxi spiritum et anhelum tibi, gustavi, et esurio et sitio, tetigisti me, et exarsi in pacem tuam.*

kako njegov stav i svijest o vjeri, u trenutku kad je povjerovao, nije bila identična onomu što je iznio u razdoblju pisanja *Ispovijesti*, kad je korigirao sama sebe i u ovom svjetlu protumačio ono što se dogodilo.

Kako bi se argumentiralo navedene tvrdnje, valja poći od jednoga od njegovih prvih egzegetskih komentara *Expositio quorundam propositionum ex Epistola ad Romanos*, napisanu po svoj prilici 394./395. godine, a u kojem se Hiponac suočava s temom početka vjere (*initium fidei*). Pišući protiv onih koji su tvrdili da sveti Pavao nije će postojanje slobode volje (usp. Rim 9), zapisat će kako Bog ne dokida ljudsku slobodu volje, ali se nitko ne bi trebao hvaliti djelima, jer Bog daje ljubav snagom kojom se mogu činiti dobra djela. A budući da se Duh Sveti daje samo vjernicima, Augustin je ustvrdio da prema tomu Bog u čovjeku ne izabire djela, nego vjeru. Tek dajući nam Duha Svetoga, to jest ulijevajući u nas svoju ljubav, daje nam da po ljubavi činimo dobro (*ut per caritatem bona operemur*). Tako je Bog u svojemu predznanju izabrao vjeru, kako bi izabrao one za koje je unaprijed znao da će vjerovati i kako bi im dao Duha Svetoga, da čineći dobro postignu život vječni.¹⁶ U sljedećem će paragrafu potom dodati da Bog izabire one koji vjeruju da im dadne milost činiti dobra djela. U tom smislu ustvrdio je da o čovjeku ovisi vjerovati i htjeti, a o Bogu da onima, koji vjeruju i hoće, dadne milost da čine dobro po Duhu Svetom, po kojemu je ljubav Božja izlivena u ljudskim srcima, te da ih učini milosrdnima. Augustin tako pokušava obraniti Boga od optužbe da je nepravedan, to jest da je pristran jer se smiluje komu hoće, a jednako tako drugoga odbacuje pristrano i proizvoljno samo zato što ne će da mu se smiluje. Stoga Hiponac smatra da je ključ po kojemu Bog daje svoje smilovanje vjera, te tvrdi da se smiluje onom komu hoće u trenutku kad povjeruje.¹⁷

¹⁶ A. AUGUSTIN, *Expositio quorum dam propositionum ex Epistola ad Romanos* 52 [60]: Non ergo quisquam gloriari debet ex operibus tamquam suis, quae per donum Dei habet, cum ipsa dilectio in eo bonum operatur. Quid ergo elegit Deus? Si enim cui vult, donat Spiritum Sanctum, per quem dilectio bonum operatur, quomodo elegit, cui donet? Si enim nullo merito non est electio; aequales enim omnes sunt ante meritum nec potest in rebus omnino aequalibus electio nominari. Sed quoniam Spiritus Sanctus non datur nisi credentibus, non quidem Deus elegit opera, quae ipse largitur, cum dat Spiritum Sanctum, ut per caritatem bona operemur, sed tamen elegit fidem. Quia nisi quisque credat in eum et in accipiendi voluntate permaneat, non accipit donum Dei, id est Spiritum Sanctum, per quem diffusa caritate bonum possit operari. Non ergo elegit Deus opera cuiusquam in praesentia, quae ipse daturus est, sed fidem elegit in praesentia, ut quem sibi crediturum esse praescivit, ipsum elegerit, cui Spiritum Sanctum daret, ut bona operando etiam aeternam vitam consequeretur. Dicit enim idem Apostolus: *Idem Deus, qui operatur omnia in omnibus*, nusquam autem dictum est: Deus credit omnia in omnibus. Quod ergo credimus, nostrum est, quod autem bonum operamur, illius qui credentibus in se dat Spiritum Sanctum.

¹⁷ A. AUGUSTIN, *Expositio quorumdam propositionum ex Epistola ad Romanos* 53 [61]: Quod autem ait: *Miserebor, qui misertus ero, et misericordiam praestabo, cui misericors fuero*, hinc ostenditur non esse iniquitatem apud Deum, quod possunt dicere quidam cum audiunt: *Antequam nascerentur Iacob dilexi, Esau autem odio habui*. *Miserebor enim, inquit, cui misertus ero*. Primo enim misertus

6. Novi upiti

Ako je istina da je Augustin držao kako Bog daje milost onomu tko je načinio prvi korak, počinjući vjerovati u Boga, onda s pravom valja krenuti u daljnje istraživanje i postaviti nova pitanja. Ako je Augustin, kad piše ovaj komentar na *Poslanicu Rimljanima*, dakle gotovo desetak godina nakon obraćenja, bio uvjeren da je njegova volja i vjera zaslužna za dar Božjega smilovanja, pitanje je zašto takav smjer nije zadržao i poslije? Osim toga, nemeću se i druga pitanja: je li onda ispravno opisao proces svojega obraćenja u *Ispovijestima*, u kojima ne pronalazimo ni traga ideji da bi Božje smilovanje ovisilo o našoj volji ili o početku vjerovanja? Je li možda svjesno prekrilo neke detalje i svoje stavove o ljudskoj volji i početku vjere, i to one najzanimljivije, iz kojih bi se eventualno moglo zaključiti kako čovjek ipak ima veću ulogu u obraćenju nego što pokazuju *Ispovijesti*? Ako je vjerno opisao proces obraćenja u *Ispovijestima*, kako to da nema spomena zasluga vlastite volje, kojoj u spomenutom *Komentaru* Poslanice Rimljanima pridaje toliku važnost? Je li u razdoblju od obraćenja do *Ispovijesti* smatrao da je onaj subjektivni vid vjere ovisan o vlastitoj slobodi, htijenju i volji? Kakvu je vjeru i uvjerenja imao u tih desetak godina? Je li se njegova svijest pred Bogom nadopunila novim spoznajama prije nego će započeti *Ispovijesti*, te stoga imamo pravo zaključiti kako je sazrijevao u vjeri?

U kasnijoj polemici s pelagijancima i monasima iz Adrumenta, koji će dijelom prihvaćati pelagijanski nauk, a i pozivati se na ovaj tekst, Augustin će doduše podsjetit da se vrlo brzo nakon toga u *Ad Simplicianum*, jednom od prvih djela koja je napisao nakon što je izabran za biskupa, ispravio, jer je uočio svoju pogrešku,¹⁸ ali ostaje činjenica da je to bilo tek desetak godina nakon obraćenja, jer je *Ad Simplicianum* napisao po svoj prilici 397. godine, nešto malo prije nego će započeti pisati *Ispovijesti*. Imajući u vidu spomenuta pitanja i promatrajući stvari iz ove perspektive, sve navodi na zaključak kako Augustin u trenutku obraćenja nije imao do kraja dozrelu

est nostri Deus, cum peccatores essemus, ut vocaret nos. *Cui ergo misertus ero*, inquit, ut eum vocem, *misererbor* adhuc eius, cum crediderit. Quomodo autem *adhuc*, nisi ut credenti et petenti det Spiritum Sanctum? Quo dato misericordiam praestabit, cui misericors fuerit, id est, ut faciat eum misericordem, quo bona possit per dilectionem operari. Nemo ergo sibi audeat tribuere, quod misericorditer operatur, quia Deus illi per Spiritum Sanctum dedit dilectionem, sine qua nemo potest esse misericors. Non ergo elegit Deus bene operantes sed credentes potius, ut ipse illos faciat bene operari. Nostrum enim est credere et velle, illius autem dare credentibus et volentibus facultatem bene operandi per Spiritum Sanctum, per quem caritas Dei diffunditur in cordibus nostris, ut nos misericordes efficiat.

¹⁸ A. AUGUSTIN, *De praedestinatione sanctorum* 4,8. O kasnijoj kontroverzi glede početka vjere (*initium fidei*) može se pogledati: M. DJUTH, *Initium fidei*, u: *Encyclopédie Saint Augustin. La Méditerranée et l'Europe IVe-XXIe siècle*, Paris, 2005., str. 771.-777.

svijest o činu vjere, na način kako je to iznio u djelima, počevši od djela napisana milanskomu biskupu Simplicijanu.¹⁹

Jer i do tada je spoznao i prihvaćao primat Božjega objaviteljskog djelovanja u povijesti, ali očito još uvijek nije bio dovoljno svjestan primata Božjega djelovanja na volju i srce konkretnoga čovjeka, da ih razmekša i potakne da prime vjeru. Po svojoj prilici ova ga je spoznaja i nagnala da napiše *Ispovijesti*, jer one nisu samo priznanje vlastitih grijeha, nego i pjesma slave Bogu nakon ovako značajnoga otkrića, pa ih zato i otvara tekstom u kojemu kombinira nekoliko Psalama: *Velik si, Gospodine, i hvale predostojan; velika je tvoja moć i nema mjere mudrosti tvojoj.*²⁰

Ako je bio u svojevrсноj zabludi glede čina vjere, onda valja njegove tekstove, koji o tomu govore, ponovno sagledati u svjetlu novonastaloga obrata, te doći do zaključaka o njegovu poimanju vjere u trenutku kad se obratio. Bacajući pogled unazad, iz perspektive *Ispovijesti*, može se rekonstruirati kako je doživljavao vjeru na samom početku svojega kršćanskog hoda, te što mu je značio ovaj novi hermeneutski ključ u kojemu iščitava događaje. Polazeći od ovih tekstova može se zaključiti da je Augustin na početku pretpostavljao kako je dobrim dijelom sam zaslužan za obraćenje, to jest kako je njegovo uporno intelektualno traženje urodilo plodom. Prema tomu moglo bi se čak pretpostaviti njegovo uvjerenje da je do vjere došao svojom snagom, ili bolje rečeno da se svojom snagom i svojim htijenjem raspoložio za dodatne Božje milosne darove. Vjeru je u tom smislu mogao smatrati nekom vrstom svojega intelektualnog zaključka ili plodom intelektualnih nastojanja i traženja. Stoga ne čudi da je u prvomu razdoblju, nakon obraćenja, bio usredotočen na intelektualni vid vjere. Vjera mu daje jasnoću spoznaje i odgovore na intelektualna traženja, te mu je bila dragocjena pomoć kako bi stao na noge, nakon toliko lutanja. Vjera će mu pomoći da učvrsti razum, te je već u svojim najranijim spisima (filozofskim i antimanihejskim) često navodio redak iz proroka Izaije (7,9): *Ako ne povjerujete, ne ćete shvatiti (Si non credideritis, non*

¹⁹ Simplicijan je bio milanski svećenik, a potom biskup od 397. do 400/401. godine. Kao učenomu svećeniku i dobromu poznavatelju neoplatonističke filozofije, svoje obraćenje duguje Mario Viktorin, kao i sam Augustin, dok mu Ambrozije, nakon što je aklamacijom iznenada izabran za biskupa, duguje duhovnu formaciju (usp. S. ZINCONI, *Simpliciano di Milano*, u: *Nuovo Dizionario Patristico e di Antichità Cristiane III*, Genova-Milano, 2008., str. 4967).

²⁰ A. AUGUSTIN, *Ispovijesti* 1,1,1. Radi se o kombinaciji više psalama: 48, 1; 96, 4; 145, 3; 147, 5. Ovo djelo, premda pisano izuzetnim književnim stilom, ukorijenjenim u antičkoj retorici, ipak odiše biblijskim nadahnućem, a cjelokupnom umjetničkom dojmu doprinosi i pjesnički stil koji prožima cijelu knjigu (usp. A. TRAPÈ, *Introduzione*, u: *SANT'AGOSTINO, Le Confessioni* (NBA 1), Roma, 1993., CXV.-CXXI).

intelligetis).²¹ U tom će duhu stvoriti i poznati aksiom: *Credo ut intelligam, intelligo ut credam*.²²

Tako se daje zaključiti da Augustin u početku doživljava vjeru kao neku vrstu intelektualnoga pomagala. Slikovito bi se moglo reći da on poseže za Bogom u trenutku kad mu treba pomoć, te ga dohvaća i sebi približava. Tek kasnije će shvatiti da je u biti Bog posezao rukom prema njemu da ga izvuče iz blata i nemoralna, dok se jedina njegova zasluga sastoji u tomu da tada nije odbio Božju pruženu ruku.²³ Postat će mu jasno da nije on vikao prema Bogu, tražeći Boga, nego je Bog vikao u njemu i razbijao njegovu gluhoću. Spoznaja i doživljaj Boga, na ovakav način prisutna u životu, bila je vjerojatno veliko otkriće za njega, te je onda njome bio preplavljen. Iz obilja te svijesti rodila se potreba da to i podijeli s drugima, pa je u svjetlu nje interpretirao cijeli svoj život. Do konca života ovu spoznaju ne će više ne samo opozvati, nego ni dovoditi u pitanje. Naprotiv, od nje će polaziti i onda kad mu pelagijanci budu postavljali pitanja na koja će teško davati odgovore, ali ne će nikada zaniijekati aktivnu ulogu Boga u svojem životu.

Zato kasnije za Augustina čin vjere ne će biti samo intelektualni čin spoznaje Boga, premda objava ima i objektivne parametre, nego će prije svega biti osobni odnos prema osobnomu Bogu, opisan sintagmom: *Credere Deum, credere Deo, credere in Deum*!²⁴ Vjera za njega ne će biti ni jednosmjerna ljudska inicijativa, ni jednodimenzionalna intelektualna datost, nego će pretpostaviti autentičnu relaciju s Bogom, odnos u kojemu Bogu pripada primat.

Zaključak

Ako se Augustinovo obraćenje odvijalo, kako ga je on opisao, u tako dramatičnom tonu i u borbi sa samim sobom, to jest ako je bilo, kako opisuje, borba njegove i Božje volje, te ako tomu pridružimo komentar Poslanice Rimljanima, imajući u vidu da i taj komentar otkriva dio njegove svijesti i duše, valja onda izvesti konačne

²¹ Usp. A. AUGUSTIN, *De libero arbitrio* 1,2,4 ; 2,2,6 ; *De magistro* 11,37.

²² O značenju ovoga aksioma u Augustinovo misli može se vidjeti: A. POLLASTRI, *La fede negli scritti di sant'Agostino*, u: S. PANIMOLLE (ur.), *La fede nei padri della Chiesa*, Roma, 1999., str. 277.-282. Autorica u ovim stranicama naglašava kako je Augustinovo poimanje vjere bilo obilježeno intelektualnom dimenzijom. No njegovo poimanje vjere tijekom cijeloga života ne iscrpljuje se samo u intelektualnom shvaćanju, nego je vjera prije svega susret s osobom Isusa Krista (str. 282.-284.).

²³ Usp. A. AUGUSTIN, *Ispovijesti*, 9,1,1.

²⁴ Usp. E. TESELLE, Foi, u: *Encyclopédie Sant Augustin. La Méditerranée et l'Europe IVe-XXIe siècle*, Paris, 2005., str. 627.-632. *Credere Deum* odnosit će se na narav i sadržaj vjere, *credere Deo* na autoritet Božji na temelju kojega se vjeruje, a *credere in Deum* pretpostavljat će osobno prihvaćanje spasenja u ljubavi i prijateljstvu prema Bogu.

zaključke. Očito Augustin od početka nije pridavao takvu važnost Božjem angažmanu za čovjekov osobni čin vjere kakav će pridati kad počne pisati *Ispovijesti*, desetak godina kasnije. Krucijalnu točku, prema kojoj je Bog potpuno zaslužan za dar vjere, nije sagledavao u svjetlu u kojemu će sagledavati kasnije. Jer ako je i pomislio da se i sam izborio za svoje obraćenje, to jest da je došao do rezultata snagom svojega intelektualnog traženja i htijenja, koje doista nije bilo zanemarivo, onda će u vrijeme kad piše *Ispovijesti* steći pravi i puniji uvid u ono što se dogodilo te će korigirati svoje prijašnje poglede. U razumijevanju vjere kao intelektualne datosti, između obraćenja i *Ad Simplicianum*, očito je sebi kao subjektu koji vjeruje pridavao veću i aktivniju važnost. U početku je subjektivni čin vjere držao svojim činom pristanka na objektivnu Božju objavu, te još nije bio otkrio da Bog ima udjela u njegovu osobnom činu vjere kao pokretač njegove volje.

S vremenske distance i sa sazrijevanjem u vjeri pitat će se o ulozi svoje slobodne volje u procesu obraćenja, te će doći do konačnih zaključaka da je Bog, a ne njegova volja, odigrao ključnu ulogu u njegovu obraćenju. Shvatit će da je povjerovao jer mu je bilo dano povjerovati, ali ne samo jer je Bog ušao u ljudsku povijest »službeno« po objavi, nego jer se Bog u njemu borio da pridobije njegovu volju za vjeru i za novi život. Ne treba sumnjati da se u trenutku obraćenja Augustin doista iskreno obratio i promijenio stavove, preobrazio se i donio korjenite odluke, ali je očito u tom razdoblju jedan dio zasluga pripisivao svojoj volji i vjeri, što će kasnije korigirati ispovijedajući da se Bog više trudio oko njega, nego on sam oko sebe. Zato se ovaj put odlučio ispovjediti pred Bogom, koji sve zna bolje od njega, pa je trebao biti ne samo maksimalno iskren, nego i doprijeti do cjelovite istine o sebi i o svojem obraćenju, jer do tada o njoj nije toliko razmišljao, premda je vjerojatno sve fermentiralo u njegovoj podsvijesti. Za kraj se može reći da je Augustin onaj svoj početni stav, koji se može opisati kao »*credo ut intelligam*«, preinačio u »dano mi je povjerovati« kako bih razumio.

THE ROLE OF THE ACT OF FAITH IN AUGUSTINE'S CONVERSION

Ivan Bodrožić*

Summary

In the paper, starting from the experiences described in Confessions, the author examines the significance of the act of faith in the life of St. Augustine (354-430), the Bishop of Hippo and a great Father of the Church. Reading the first chapter of Confessions from the perspective of Augustine's search for clarity on the issue of faith, the author suggests that Augustine was unusually eager to understand the specific order and the priority of initiative in relationship with God. In this sense, the author indicates to Augustine's effort to determine whether in the act of faith, from the moment when man seeks God, the initiative is human, or if it is from God, from which it would then be concluded that, first and foremost, God is the seeker of man. Augustine tried to understand who makes the first step, and he came to the conclusion that the first step in the journey of faith was made by God who approached man by manifesting Himself in the history of salvation. Through the servants of His words, and especially through His Son (Praedicator) God stepped into human history, and through the preaching of the Gospel precedes every human initiative. Fully aware of this, Augustine confesses that he seeks God primarily through faith, which means that before that he had received the gift of faith from God. This confirms the primacy of God's revelation to man, otherwise he would not be able to properly and successfully seek Him. Thus, he demonstrates that the issue of seeking God is not only a question of human effort, but most of all the question of God's intervention through which he exits his enchanted circle. Pointing to the essential elements of the dynamics of God's revelation to man, the author also shows that Augustine's faith has Scriptural and ecclesial character insofar as the Hipponite notes that the Holy Scripture is the unique testimony to God's actions that has been entrusted to the Church as the custodian of its integrity and authenticity.

But apart from God's initiative standing as a general rule at the level of the history of salvation, the author shows that Augustine confesses the primacy of God's initiative also at the level of personal experience. And in Augustine's case, God was the first to act in order to convert Augustine. In this sense, the author draws attention to the fact that Augustine in his Confessions does not describe that he converted, but that he was converted, that

*Izv. prof. dr. sc. Ivan Bodrožić, Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb, Vlaška 38, 10000 Zagreb, Croatia, ivan.bodrozic@gmail.com

is, that God has converted him. God first approached him, cleaned his heart, saved him from his own sinful will, and drew him to His divine will.

Particularly significant unit of this work is the one dedicated to Augustine's understanding of the beginning of faith (initium fidei), where the author points to the fact that Augustine made a turnaround on this issue. He initially claimed that the beginning of faith is human merit, after which God gives other gifts. However, after his work Ad Simplicianum, the first after he became bishop, he says that the beginning of faith also comes from God, by which he acknowledges God's absolute primacy, as described later in Confessions. From the perspective of this understanding the author explores and examines possible Augustine's position on faith from his conversion to Ad Simplicianum, showing how Augustine initially perceived faith as a kind of intellectual tool, and only later matured for the comprehensive understanding of faith as he described afterward in Confessions, pointing to God's irreplaceable initiative that precedes human cooperation in every segment.

Keywords: *St. Augustine, Confessions, faith, the act of faith, the beginning of faith (initium fidei), revelation, conversion.*